

บทที่ 1

บทนำ (Introduction and Objective)

โครงการ “โครงการวิจัยและพัฒนาสีย้อมธรรมชาติของชุมชนบนพื้นที่สูง” เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น 200 วัน โดยมีคณะผู้วิจัยประกอบด้วย

1. อาจารย์ ดร.อนุวัฒน์ จรัสรัตนไพบูลย์	หัวหน้าโครงการ
2. อาจารย์ ดร.ฉันทนา ชูแสงทรัพย์	ผู้ร่วมโครงการ
3. อาจารย์ สินีนาฏ สองศรี	ผู้ร่วมโครงการ
4. อาจารย์ วรรณ ดอนชัย	ที่ปรึกษาโครงการ

1.1 หลักการและเหตุผล

สีย้อมธรรมชาติมีบทบาทเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์มายาวนานตั้งแต่สมัยโบราณตามภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นโดยเรียนรู้ที่จะนำสีจากวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่นการทาสีตามร่างกาย การทาสีบนภาชนะ ย้อมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม ภาวาศฝาผนัง สีที่ใช้มาจากส่วนต่างๆของพืช ไม่ว่าจะเป็น ราก ใบ เปลือก ลำต้น เนื้อไม้ ดอก ผล ขาง และเมล็ด เป็นต้น (ศศิกันต์ และวิไลพร, 2553) แต่กรรมวิธีในการทำสีย้อมจากแหล่งสีตามธรรมชาติค่อนข้างยุ่งยาก และได้สีที่ไม่สม่ำเสมอ มีเฉดสีน้อย การติดสีไม่คงทน (พูนทรัพย์และคณะ, 2542) ทำการย้อมได้เฉพาะในช่วงฤดูกาลที่พืชเจริญเติบโต มีปริมาณที่มากเพียงพอเท่านั้น (อรทิชาและสุดาพร, 2552) ดังนั้นการพัฒนาสีย้อมธรรมชาติพร้อมใช้ เป็นอีกแนวทางที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้เดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับความหลากหลายทางชีวภาพและผลิตภัณฑ์สิ่งทอด้วย ดังนั้นกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สีย้อมธรรมชาติพร้อมใช้ที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อถ่ายทอดสู่ชุมชนให้ทำเองได้ จึงเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยสนใจ โดยเฉพาะการได้แม่สี 3 สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน เป็นเบื้องต้น โดยทำการทดลองในระดับห้องปฏิบัติการก่อนในระยะเวลา 6 เดือนแรก เช่น ศึกษากระบวนการสกัดสีที่เป็นแม่สี 3 สี ทดสอบคุณสมบัติต่างๆ คำนวณต้นทุน เบื้องต้น และหลังจากนั้นจะทำการทดสอบในเรื่องการเก็บรักษา ความคงทนต่อการซักล้าง ความสม่ำเสมอของสี และทำการทดสอบความพึงพอใจของผู้ใช้ ผู้บริโภคด้วย ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการทดลองพอควร จึงจะได้ทำการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ผู้ชุมชนต่อไปได้ และยังช่วยในการลดการใช้สารเคมีสังเคราะห์ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและแปรรูปผงสีธรรมชาติพร้อมใช้ในระดับชุมชนที่มีมาตรฐาน มีความสม่ำเสมอ คัดทนนาน ใน 3 แม่สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน
- 1.2 เพื่อถ่ายทอดกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สีธรรมชาติพร้อมใช้สู่ชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกร

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้กระบวนการผลิตสีธรรมชาติพร้อมใช้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีความสม่ำเสมอ ย้อมติดทนอย่างน้อย 1 เจดสี และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าสิ่งทอของชุมชนพื้นที่สูง และเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งชุมชนบนพื้นที่สูง ประชาชนในชุมชนรู้จักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นการฟื้นฟูและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการย้อมสีผ้าแบบธรรมชาติให้คงอยู่ มีสีย้อมผ้าที่ได้จากธรรมชาติไว้ใช้ตลอดทั้งปี ซึ่งมีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ประชาชนในชุมชนบนพื้นที่สูงหรือพื้นราบสามารถผลิตสีย้อมผ้าธรรมชาติแบบผงไว้ใช้เองได้ น้ำทิ้งที่ได้จากกระบวนการย้อมสีผ้าไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพืชพันธุ์ต่างๆ มีมากขึ้น เกิดความห่วงใยและเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ มีการปลูกทดแทนเพื่อการผลิตวัตถุดิบ สำหรับประกอบอาชีพที่ยั่งยืนต่อไป พร้อมส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพที่ถนัดและมั่งคั่งความรู้เดิมในท้องถิ่นมากขึ้นด้วย เศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคนในชุมชนก็ดีขึ้นตามลำดับ

1.4 ขอบเขตงานวิจัย

1. คัดเลือกพืชให้สีที่มีศักยภาพในท้องถิ่น รวมทั้งความต้องการสีย้อมธรรมชาติของเกษตรกร และความต้องการของตลาด ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสของผลิตภัณฑ์พร้อมใช้จากพืชให้สีที่เป็นแม่สี 3 สี ได้แก่ สีแดง น้ำเงิน และเหลือง
2. จัดหาวัตถุดิบ และศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคนิคและกระบวนการเพื่อพัฒนาสีพร้อมใช้จากพืชให้สีที่มีในท้องถิ่น

3. ศึกษากระบวนการผลิตและแปรรูปผงสีธรรมชาติพร้อมใช้ในระดับชุมชนที่มีมาตรฐาน มีความสม่ำเสมอ ติดทนนาน ในแม่สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน
4. ทดสอบคุณสมบัติการติดสีทนต่อการซักล้าง สีมีความสม่ำเสมอ และไม่ตกสีง่าย ตลอดจนกระบวนการข้อมเบี่ยงต้นในการข้อมเส้นใยฝ้ายและเฮมพ์
5. ตรวจสอบคุณภาพของสีผง เส้นใยฝ้ายและเฮมพ์ที่ข้อมแล้ว
6. การฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรบนพื้นที่สูงเมื่อสิ้นสุดโครงการ

1.5 กรอบแนวคิด/สมมุติฐาน

กระบวนการข้อมสีโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาและแปรรูปสีผงธรรมชาติที่มีคุณภาพและมาตรฐานได้

1.6 ระยะเวลาและสถานที่ในการดำเนินงานวิจัย

- ระยะเวลาดำเนินงาน 200 วัน (นับแต่วันลงนามในสัญญา)
- สถานที่ดำเนินการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

1.7 งบประมาณดำเนินการวิจัย

จาก สวพส. จำนวนเงินทั้งสิ้น 225,000 บาท